

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU26

Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår samtliga motioner. Utskottet understryker vikten av att statens medel används på ett så ansvarsfullt och effektivt sätt som möjligt och framhåller att det är nödvändigt att följa upp och utvärdera politiken. Utskottet välkomnar Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken och konstaterar bl.a. att det pågår ett kontinuerligt arbete inom Regeringskansliet och övriga myndigheter med att utveckla metoder och analyser för att bättre kunna redovisa uppnådda resultat. Utskottet framhåller vidare att det ser flera fördelar med att myndigheter samverkar när det gäller utvärderingar av näringspolitiken och att det bl.a. kan öka effektutvärderingarnas kvalitet.

I betänkandet finns tre reservationer (M, SD, KD). I två reservationer (M, SD, KD) förordas tillkännagivanden om att regeringen bör vidta ytterligare åtgärder med anledning av Riksrevisionens rekommendationer och företagsstödens utformning och utvärdering.

Behandlade förslag

Skrivelse 2020/21:178 Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet.

Åtta yrkanden i följdmotioner.

Tre yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Utskottets överväganden.....	5
Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken	5
Reservationer	19
1. Regeringens skrivelse, punkt 1 (M, SD, KD)	19
2. Företagsstödens utformning och utvärdering, punkt 2 (M, SD, KD)....	20
3. Vissa övriga frågor om det statliga stödet till innovation och företagande, punkt 3 (SD)	21
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	23
Skrivelsen.....	23
Följdmotionerna	23
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	24

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken

1. Regeringens skrivelse

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:4051 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4 i denna del,

2020/21:4053 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkandena 1 och 2 samt

2020/21:4056 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt

lägger skrivelse 2020/21:178 till handlingarna.

Reservation 1 (M, SD, KD)

2. Företagsstödens utformning och utvärdering

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:1086 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 6,

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 7 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 33.

Reservation 2 (M, SD, KD)

3. Vissa övriga frågor om det statliga stödet till innovation och företagande

Riksdagen avslår motion

2020/21:4051 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 1, 3 och 4 i denna del.

Reservation 3 (SD)

Stockholm den 8 juni 2021

På näringsutskottets vägnar

Lars Hjalmered

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lars Hjalmered (M), Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Monica Haider (S), Helena Lindahl (C), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Mathias Tegnér (S), Camilla Brodin (KD), Åsa Eriksson (S), Joar Forssell (L), Eric Palmqvist (SD), Peter Helander (C), Lorena Delgado Varas (V) och Amanda Palmstierna (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet (skr. 2020/21:178) och tre motioner som har väckts med anledning av skrivelsen samt tre yrkanden från den allmänna motionstiden 2020/21. Regeringens och motionärernas förslag framgår av bilagan. Riksrevisionen överlämnade enligt 9 § lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m. den 22 december 2020 granskningsrapporten Effektutvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet (RiR 2020:30) till riksdagen. Regeringen överlämnade skrivelsen till riksdagen den 15 april 2021.

Den 6 maj 2021 lämnade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare från Riksrevisionen information till utskottet om den aktuella granskningen.

Utskottet genomförde under beredningen av ärendet den 18 maj 2021 ett internt kunskapsseminarium om effekter av näringspolitiska insatser. Syftet med seminariet var att ge utskottets ledamöter ytterligare kunskap inför beredningen av regeringens skrivelse. Utgångspunkten var den aktuella granskningen från Riksrevisionen men vid seminariet gavs en möjlighet till ett bredare samtal i frågan. Vid seminariet medverkade generaldirektör Sverker Härd med medarbetare vid Tillväxtanalys, forskningsledare Enrico Deiacio vid Entreprenörskapsforum, generaldirektör Gunnilla Nordlöf med medarbetare vid Tillväxtverket och generaldirektör Darja Isaksson med medarbetare vid Vinnova för att belysa frågor om hur man mäter och bedömer effekter av, följer upp och utvärderar olika näringspolitiska insatser. Vidare medverkade produktionschef Marcus Edholm vid Delta Nordic Sweden AB och vd Lotta Ljungqvist vid Cytiva Testa Center AB, vars företag beviljats stöd av Tillväxtverket respektive Vinnova, och som bjudits in för att delge sina erfarenheter när det gäller effekter av näringspolitiska insatser och hur dessa ska kunna mätas.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår samtliga motioner. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete och aviserade åtgärder.

Jämför reservation 1 (M, SD, KD), 2 (M, SD, KD) och 3 (SD).

Skrivelsen

Inledning

I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och instämmer i flera av Riksrevisionens bedömningar. Regeringen delar dock inte Riksrevisionens uppfattning att en viss typ av metod för effektutvärderingar är att föredra framför andra. Regeringen redogör för pågående arbete och åtgärder den avser att vidta med anledning av Riksrevisionens rekommendationer och uppger att frågan ännu inte är slutbehandlad.

Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer

I skrivelsen sammanfattar regeringen Riksrevisionens rapport, iakttagelser och rekommendationer. Den övergripande frågeställningen i granskningen har varit om utvärderingar som uttalar sig om effekter av näringspolitiken håller en tillräcklig kvalitet för att uttala sig om effekter och om utvärderingarnas resultat används på ett ändamålsenligt sätt. Den övergripande frågan har där- efter delats upp i följande två delfrågor:

- Uppfyller utvärderingar från de granskade myndigheterna som uttalar sig om effekter av näringspolitiken grundläggande krav för att vara trovärdiga som effektutvärderingar?
- Används effektutvärderingar av de granskade myndigheterna respektive regeringen för att kommunicera resultat av näringspolitiska insatser, för att motivera nya insatser eller för att förbättra befintliga insatser?

För att besvara frågeställningarna har Riksrevisionen granskat utvärderingar av näringspolitiken som uttalar sig om effekter och som har publicerats under perioden 2015–2018. De granskade myndigheterna är Tillväxtanalys, Tillväxtverket och Vinnova. Även SCB och Almi ingår i granskningen som utförare

respektive beställare av årliga s.k. effektmätningar åt Almi. Riksrevisionen har undersökt kvaliteten i uppföljningarna utifrån de tre kriterierna om huruvida utvärderingarna använder en kontrafaktisk ansats, om statistiska antaganden motiveras och om metodval och nödvändiga antaganden dessutom är tillfredsställande motiverande.

Regeringen konstaterar att Riksrevisionens övergripande slutsats är att det under den granskade perioden finns betydande brister i den effektutvärdering av näringspolitiken som genomförts av myndigheterna. Vidare är Riksrevisionens bedömning att det är stora skillnader mellan myndigheterna i fråga om kvaliteten på effektutvärderingarna där utvärderingarna från Tillväxtanalys uppvisar en högre kvalitet. Riksrevisionen anser att det finns skäl för regeringen att låta Tillväxtanalys ta ett samlat ansvar för effektutvärdering av näringspolitiken.

Regeringen konstaterar vidare att Riksrevisionen bedömer att regeringen i låg utsträckning använder effektutvärderingar i sin återrapportering till riksdagen. Riksrevisionen anser också att regeringen ibland är oklar med vilken källan är när regeringen refererar till utvärderingar och att regeringen ibland drar mer anspråksfulla slutsatser än vad det finns täckning för i utvärderingarna.

Med utgångspunkt i myndighetens iakttagelser lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer till regeringen:

- Säkerställ att Tillväxtanalys i större utsträckning används för att utvärdera effekter av näringspolitiska insatser. Detta skulle öka förutsättningarna att samla en kritisk massa av kompetens för att effektutvärderingarna skulle hålla tillräcklig kvalitet.
- Återrapportera i högre grad och med ökad tydlighet, inklusive källhänvisning, resultaten av väl utförda effektutvärderingar till riksdagen.
- Förtydliga syftet med uppföljningar av näringspolitiska insatser. I den mån regeringen vill ha uppföljningar av annan karaktär än effektutvärderingar bör detta tydligt framgå.
- Tydliggör i Almis ägaravisning vad syftet är med att använda jämförelsegrupper. Om syftet är att undersöka effekten av Almis verksamhet bör kontrollgruppen inte specificeras i ägaravisningen utan bestämmas i det enskilda fallet av korrekta utförda effektutvärderingar.

Utöver rekommendationerna till regeringen lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer till Almi, Tillväxtanalys, Tillväxtverket och Vinnova:

- Almi bör säkerställa att syfte och begränsningar tydligt framgår för olika typer av återrapporteringar, t.ex. i bolagets årsredovisning. Om syftet avser effekter av verksamheten bör återrapportering grundas på effektutvärderingar av utförare som har beprövad kompetens i detta.
- Tillväxtanalys bör säkerställa att kvaliteten i myndighetens effektutvärderingar höjs ytterligare.

- För utvärderingar av effekter bör Tillväxtverket och Vinnova i högre utsträckning anlita och/eller samarbeta med Tillväxtanalys. Andra typer av utvärderingar och uppföljningar bör inte göra anspråk på att uttala sig om effekter, och deras syften och begränsningar bör kommuniceras tydligt.

Regeringen uppger att rekommendationerna som ges till Almi, Tillväxtanalys, Tillväxtverket och Vinnova inte behandlas i skrivelsen, utan regeringen kommer att hantera dessa inom ramen för den ordinarie bolagsstyrningen respektive myndighetsdialogerna.

Regeringens bedömning

Regeringen framhåller att en god överblick över hur medel används, vilka effekter offentliga insatser leder till och möjligheten att värdera var statens insatser bedöms göra störst nytta är centralt för en god hantering av statens medel. Enligt regeringen är väl utförda kunskapsunderlag dessutom nödvändiga i utvecklingen av nya näringspolitiska insatser, och i detta är bl.a. effektutvärdering en viktig del.

Regeringen instämmer delvis i Riksrevisionens problembeskrivning och övergripande iakttagelse att många utvärderingar inom näringspolitiken som gör anspråk på att uttala sig om effekter kan förbättras. Regeringen uppger att såväl Regeringskansliet som övriga myndigheter kontinuerligt arbetar med att utveckla sina metoder och analyser för att bättre kunna redovisa uppnådda resultat.

Regeringen noterar samtidigt att det inte framgår av Riksrevisionens granskning om myndigheten beaktat det utvecklingsarbete som utförts sedan 2017, vilket baserats på de tidigare rekommendationer som Riksrevisionen lämnat i granskningen av statliga stöd till innovation och företagande från 2016 (RiR 2016:22) som också hanterade effektutvärderingar och kausalitet. Rekommendationerna i den här aktuella granskningen behöver enligt regeringen sättas i relation till det arbete som pågår inom Regeringskansliet till följd av de tidigare rekommendationerna. Regeringen framhåller att en del i förbättringsarbetet är ökad noggrannhet när det gäller användning av begrepp och metoder. Regeringen menar att valet av metod behöver utgå från vad som ska studeras och i vilket syfte effektutvärderingen görs. De antaganden som görs och valet av metod bör motiveras väl, en uppfattning som regeringen redogjorde för i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24 Näringsliv) med anledning av riksdagens tillkännagivande om oberoende effektutvärderingar av statligt stöd till innovation och företagande (bet. 2017/18:NU12, rskr. 2017/18:238). Regeringen bedömer därför att de tre vägledande kriterierna som Riksrevisionen ser som norm för effektutvärderingar (som nämnts ovan), inte är det enda sättet att bedöma huruvida effektutvärderingar av näringspolitiken kan anses vara adekvata. Regeringen ser behov av olika typer av uppföljningar och utvärderingar. Syftet med dessa kan variera och regeringen instämmer i att det är centralt att vara tydlig med vilken typ av resultat som en utvärdering visar.

När det gäller frågan om hur de granskade utvärderingarna används av regeringen konstaterar regeringen att Riksrevisionens undersökning bygger på intervjuer med Regeringskansliets myndighetshandläggare för respektive myndighet. Riksrevisionen har också gjort en automatiserad textanalys av regeringens propositioner från 2015 och framåt. Vidare undersöker Riksrevisionen om, och i så fall i vilken utsträckning, regeringen använder enskilda studier som källa för att uttala sig om effekter trots att studien inte gör sådana anspråk. Regeringen instämmer i att det går att åstadkomma förbättringar när det gäller en tydligare redovisning av insatsers effekter. För att få en bättre överblick över stöden och utveckla bättre kopplingar mellan utvärderingar och övergripande mål anför regeringen att det genomfördes ett metodutvecklingsarbete med syftet att tydliggöra det näringspolitiska målet. Resultatet av detta arbete, som innefattar tre delmål för det näringspolitiska målet och ett antal indikatorer för uppföljning, har redovisats i budgetpropositionerna för 2019, 2020 och 2021. Regeringen uppger vidare att den 2017 gav Tillväxtanalys i uppdrag att i nära dialog med Regeringskansliet och i samverkan med berörda myndigheter ta fram förslag för förbättrade utvärderingar av offentliga insatser som ska leda till strukturomvandling och ekonomisk förnyelse. Uppdraget slutredovisades 2018 och Regeringskansliet har utifrån slutrapporten tagit fram s.k. programteorier, en metod för analys och datainsamling, för att utvärdera regeringens nu pågående samverkansprogram. Regeringen uppger att den därutöver 2019 gav Tillväxtanalys i uppdrag att utreda förutsättningarna för en förbättrad tillgång på data om stöd till näringslivet. Enligt skrivelsen slutrapporterades uppdraget 2020.

Slutligen noterar regeringen Riksrevisionens iakttagelse att de mätningar som SCB utfört på uppdrag av Almi inte är tillförlitliga som effektutvärderingar. Regeringen konstaterar att mätningarna inte heller gör anspråk på att visa effekter, vilket även framgår av Riksrevisionens rapport. Regeringen uppger att den i enlighet med Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer i en tidigare granskning som rör Almi (RiR 2019:7) har genomfört en översyn av Almis ägaranvisning och uppdragsmål 2020. Efter översynen har antalet uppdragsmål i Almis ägaranvisning som förutsätter att Almi genomför årliga utvärderingar i förhållande till en jämförelsegrupp reducerats till två. Regeringen framhåller att syftet med uppdragsmål i en ägaranvisning för ett bolag med statligt ägande som har ett av riksdagen särskilt beslutat samhällsuppdrag är bredare än att enbart mäta effekter av bolagets verksamhet. Mot bakgrund av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer anför regeringen att den dock kan konstatera att även den nuvarande utformningen av Almis ägaranvisning inte är ändamålsenlig i dessa delar och regeringen delar därför Riksrevisionens uppfattning att Almis ägaranvisning bör justeras.

Regeringens åtgärder

Regeringen anför att den sedan Riksrevisionens tidigare granskning från 2016 arbetat strategiskt för att utveckla förutsättningarna för en mer systematisk

uppföljning, utvärdering och analys av näringspolitiska insatser. Vidare framhåller regeringen att den kontinuerligt arbetar med att utveckla resultatredovisningen inom utgiftsområde 24 Näringsliv. Ambitionen är att kedjan från insatsers bidrag till måluppfyllnad ska vara tydlig i regeringens redovisning till riksdagen.

Regeringen uppger att den med anledning av Riksrevisionens granskning nyligen gett Tillväxtanalys i uppdrag att kartlägga företagsfrämjande insatser för att på så sätt skapa en bättre överblick över bl.a. de samlade stöden och skapa förutsättningar för ändamålsenliga utvärderingar. Uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2021.

Tillväxtanalys har i enlighet med budgetpropositionen för 2021 tilldelats 2 miljoner kronor för att genomföra fler effektutvärderingar och för att utveckla en heltäckande databas som stöd för utvärdering av offentliga insatser inom näringspolitiken. För 2022 respektive 2023 beräknas 3 respektive 4 miljoner kronor tillföras myndigheten för samma ändamål.

Regeringen anför att den med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer planerar en ny översyn av Almis ägaranvisning inom vilken regeringen avser att i sin helhet se över de uppdragsmål som förutsätter att Almi genomför årliga utvärderingar i förhållande till en jämförelsegrupp.

Avslutningsvis anför regeringen att de åtgärder man avser att vidta utifrån Riksrevisionens granskning ytterligare förstärker arbetet med att bättre kunna redovisa resultat och kunskapsunderlag om näringspolitikens samlade effekter. Frågan är därmed ännu inte slutbehandlad.

Motionerna

Följdmotioner

I kommittémotion 2020/21:4056 av Lars Hjälmered m.fl. (M) påminner motionärerna om att såväl Moderaterna som Riksrevisionen tidigare framfört kritik till regeringen för att ha brustit i utvärderingar av bl.a. företagsstöd. Motionärerna noterar att regeringen avser att återkomma med åtgärder men anser ändå att regeringen bör ta till sig av de rekommendationer som Riksrevisionen framfört om att berörda myndigheter som Tillväxtverket och Vinnova bör samverka med Tillväxtanalys för utvärderingar av effekter av näringspolitiska insatser. Motionärerna förordar därför i yrkande 1 ett tillkännagivande med den inriktningen. Vidare föreslår motionärerna i yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen bör ta fram konkreta förslag och återrapportera till riksdagen om hur regeringen ämnar åtgärda brister när det gäller tillförlitlighet i effektutvärderingarna.

I kommittémotion 2020/21:4051 av Tobias Andersson m.fl. (SD) konstateras att Sverigedemokraterna under lång tid påtalat brister i det offentliga stödet till näringslivet. Motionärerna anser att statliga företagsstöd i vissa situationer kan spela en roll men framhåller vikten av att staten och myndigheter gör sitt yttersta för att utvärdera stöden och tillse att skattebetalarnas

pengar gör maximal nytta. Oberoende effektutvärderingar som riksdagen tidigare i ett tillkännagivande uttalat att regeringen bör införa är t.ex. ett sätt att göra detta på. Motionärerna konstaterar att regeringen inte iakttagit detta och förordar i yrkande 1 att regeringen skyndsamt ska följa upp det tidigare tillkännagivandet från riksdagen om att normen bör vara att det genomförs oberoende utvärderingar av effekten av det statliga ekonomiska stödet till innovation och företagande. Regeringen bör även enligt vad som anförs i yrkande 2 presentera flera konkreta förslag på hur man avser åtgärda brister i tillförlitlighet i effektutvärdering av näringspolitiken i enlighet med Riksrevisionens rekommendation. I motionen betonas vidare betydelsen av att skattebetalarnas pengar inte ska förlösas och gå till stöd som saknar bevisad effekt. I yrkande 3 förordas därför att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag på en solnedgångsklausul eller en systematiserad metod för utfasning av stöd utan bevisad effekt. Motionärerna välkomnar att regeringen avser att ta upp Riksrevisionens synpunkter i de delar som rör de olika aktörerna i den ordinarie bolagsstyrningen och myndighetsdialogen. Samtidigt ser motionärerna ett behov av att regeringen agerar formellt för att säkerställa att Riksrevisionens synpunkter omhändertas. I yrkande 4 föreslås därför ett tillkännagivande om att regeringen ska tydliggöra regleringsbrevet för berörda myndigheter i linje med Riksrevisionens förslag. I detta ingår att Tillväxtanalys bör säkerställa att kvaliteten i myndighetens effektutvärderingar höjs ytterligare och att Tillväxtverket och Vinnova i högre utsträckning ska samverka med Tillväxtanalys. Det bör även framgå att andra typer av utvärderingar och uppföljningar inte bör göra anspråk på att uttala sig om effekter och att deras syften och begränsningar bör kommuniceras tydligt.

I kommittémotion 2020/21:4053 av Camilla Brodin m.fl. (KD) anförs att Riksrevisionen i sin rapport skickar en tydlig signal om att det är angeläget att Tillväxtverket och Vinnova får i uppdrag att samverka med Tillväxtanalys när det gäller effektutvärderingar av näringspolitiska insatser. I motionens yrkande 1 föreslår motionärerna därför ett tillkännagivande med den innebörden. Vidare konstateras i motionen att Riksrevisionen på en mer övergripande nivå landar i en slutsats att det finns betydande brister i effektutvärderingar av näringspolitiken. Motionärerna noterar att regeringen säger sig ha goda ambitioner att lyssna på Riksrevisionens förslag, men motionärerna kan inte se att denna uttalade ambition åtföljs av någon tydligt formulerad plan. I yrkande 2 förordar därför motionärerna att regeringen ska ta fram konkreta förslag på hur man avser att åtgärda bristerna när det gäller tillförlitlighet i effektutvärderingar.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

Josefin Malmqvist m.fl. (M) pekar i motion 2020/21:1086 yrkande 6 på ett antal problem med brister i systemet för företagsstöden. Enligt motionärerna är målen och effekten av stöden ofta oklar, samordningen svag och stöden uppdelade på många myndigheter som ofta arbetar mot samma målgrupper.

För att förbättra företagsklimatet förordar motionärerna att regeringen reformerar dagens stöd till entreprenörer och innovation så att de blir utvärderingsbara och koncentreras till tidiga skeden.

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anför motionärerna att det under flera års tid har påvisats brister i systemet för företagsstöd. Motionärerna förordar därför i yrkande 7 att systemen för företagsstöd renodlas och effektutvärderas. Stödgivande myndigheter bör enligt motionärerna formulera mål för sina program som är tydligt definierade, avgränsade och uppföljningsbara. Eftersom resurserna ska användas effektivt bör stödets effekt även provas mot den beräknade effekten av andra åtgärder med motsvarande syfte, som t.ex. sänkta ägarskatter och sänkt bolagsskatt. Almis, Tillväxtverkets och Jordbruksverkets företagsstöd bör enligt motionärerna effektutvärderas och följas upp för att tillgodose att samhället får bästa möjliga utväxling för skattepengarna. Även andra företagsstöd, exempelvis lånegarantier och stöd till forskning och utveckling bör granskas och effektutvärderas i större utsträckning. Vidare anser motionärerna att Sverige på EU-nivå bör verka för att regelverk för företagsstöd ska inriktas på att vara ett initialt stöd i verksamheter som därefter ska bära sig själva. Motionärerna framhåller också vikten av att gemensamma programunderlag som ska användas nationellt blir så användarvänliga som möjligt och bygger på mål och mätbarhet.

I kommittémotion 2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) anför motionärerna att systemet med företagsstöd är diversifierat och svårt att överskåda. Eftersom det årligen läggs omfattande medel på olika typer av företagsstöd förordar motionärerna i yrkande 33 att regeringen i en ökad omfattning effektutvärderar företagsstöden. Systemet måste också bli mer överskådligt enligt motionärerna, för att effektivisera resursanvändandet och åstadkomma träffsäkerhet med stöden.

Vissa kompletterande uppgifter

Myndighetsinstruktioner och regleringsbrev

Tillväxtanalys

I förordning (2016:1048) med instruktion för Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser fastställs bl.a. Tillväxtanalys uppgifter och vad som gäller för myndighetens samverkansarbete. Enligt förordningen 1 § har myndigheten i uppgift att utveckla och tillhandahålla kvalificerade kunskapsunderlag för tillväxtpolitiken, genom att genomföra, främja och stödja framtagandet av utvärderingar och analyser. Myndigheten ska vidare utifrån olika perspektiv utvärdera, analysera och redovisa effekter av statens insatser för hållbar nationell och regional tillväxt och näringslivsutveckling. Myndigheten ska ta fram beslutsunderlag och rekommendationer för utveckling, omprövning och effektivisering av de statliga åtgärderna samt, om det är relevant, peka på viktigare målkonflikter. Myndigheten ska särskilt fokusera på samlade effekter av tillväxt- och näringspolitiska insatser.

Det framgår också av 14 § att myndigheten ska bidra med statistiskt material samt aktivt sprida kunskap och erfarenheter från samt resultat av sina utvärderingar och analyser till myndigheter och andra intressenter.

När det gäller samverkan står i 15 § att myndigheten ska samverka med berörda aktörer när det gäller dokumentation och utformning av insatser i syfte att de ska vara möjliga att utvärdera. Detta innefattar även uppgifter avsedda för myndighetens mikrodatabas för statliga företagsstöd som berörda aktörer ska rapportera till i en ändamålsenligt omfattning och utformning. Myndigheten ska i sin utvärderande verksamhet föra en dialog med genomförande-myndigheter som kan komma att beröras av verksamheten.

Tillväxtverket

Tillväxtverkets verksamhet regleras i förordning (2009:145) med instruktion för Tillväxtverket. Utöver myndighetens uppgifter finns bl.a. bestämmelser om samverkan och uppföljning. När det gäller samverkan framgår bl.a. av 7 § att myndigheten ska föra en dialog med Tillväxtanalys och berörda användare när det gäller utveckling och användning av databaser, analysverktyg och statistik samt när Tillväxtanalys ska utvärdera uppdrag som Tillväxtverket genomför. Tillväxtverket ska även tillgängliggöra data och erbjuda stöd när det gäller statistiska bearbetningar till Tillväxtanalys. Tillväxtverket ska också rapportera uppgifter till Tillväxtanalys mikrodatabas för statligt företagsstöd i en ändamålsenligt omfattning och utformning.

I fråga om uppföljning fastställs bl.a. i 8 § att Tillväxtverket ska genomföra analyser för kunskapsutveckling och lärande samt uppföljningar inom näringspolitiken. Vidare framgår att analyserna ska ligga till grund för förslag till insatser inom myndighetens verksamhetsområde samt till omprioritering och effektivisering av dessa insatser.

Vinnova

Bestämmelser om Vinnovas verksamhet finns i förordning (2009:1101) med instruktion för Verket för innovationssystem. I förordningen framgår av 1 § att Vinnova bl.a. har till uppgift att främja tillväxt genom utveckling av effektiva innovationssystem. I likhet med Tillväxtverket ska även Vinnova rapportera uppgifter till Tillväxtanalys mikrodatabas för statliga stöd (§ 4).

Vinnova fick i regleringsbrevet för budgetåret 2021 i uppdrag att genomföra minst två utvärderingar av genomförda insatser. De insatser som utvärderas ska vara av budget- och verksamhetsmässig betydelse och extern expertis ska nyttjas. Det framgår vidare att Vinnova ska föra en dialog med Tillväxtanalys om vilka insatser som utvärderas och metoder inklusive utvärderingsbarhet för detta. Utvärderingarna ska omfatta resultat och, där så är möjligt, effekter av stödet från myndigheten. Uppdraget ska redovisas till regeringen senast den 31 mars 2022.

Tillkännagivande om oberoende effektutvärderingar

Våren 2018 riktade riksdagen på förslag av utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att den bör tydliggöra att oberoende effektutvärderingar av statliga stöd till innovation och företagande bör vara normen för stödgivande myndigheter (bet. 2017/18:NU12, rskr. 2017/18:238). Utskottet framhöll bl.a. att det anser att det är viktigt att statliga stöd till företag bidrar till ökad tillväxt och är samhällsekonomiskt lönsamma. Då det är stora belopp som avsätts för insatser på området anförde utskottet vidare att ordentliga underlag och effektutvärderingar bör ligga till grund för beslut, så att inte några möjligheter missas på områden där medlen skulle kunna göra större nytta för innovation och entreprenörskap. Utskottet framhöll i sammanhanget vikten av att de medel som fördelas genom Almis verksamhet, Tillväxtverket och Leaderprojektet vid Jordbruksverket bör följas upp och effektutvärderas. Utskottet uttalade att också stöden bör utvärderas utifrån samhällsnytta, och de stöd som inte bidrar till samhällsnyttan bör avvecklas.

Regeringen bedömde i mars 2020 tillkännagivandet som slutbehandlat (skr. 2019/20:75). Regeringen anförde att den sommaren 2017 gav Tillväxtanalys i uppdrag att lämna förslag på hur tillämpningar av metoder och modeller för utvärdering av offentliga insatser för innovation och företagande kan utvecklas så att bl.a. spridningseffekter täcks in bättre. Tillväxtanalys redovisade uppdraget i juni 2018. Regeringen framhöll att redovisningen bl.a. belyser frågan om utvärderingarnas syfte och konstaterade att det framgår att utvärderingar kan ha olika syften. De kan exempelvis genomföras för att utkräva ansvar men också för att öka lärandet. Regeringen påminde vidare att den i budgetpropositionen för 2020 (prop. 2019/20:1 utg.omr. 24 Näringsliv) bl.a. anförde följande. Regeringen delar riksdagens syn på att oberoende effektutvärderingar är av stor vikt, framför allt när det gäller större insatser. Regeringen anser dock att utvärderingar i syfte att öka lärandet hos den genomförande myndigheten också är betydelsefulla. Regeringen anser därmed att utvärderingar kan göras även av de utförande myndigheterna, där det särskilt lämpar sig för utvärderingens syfte och ambition. Regeringen avser att fortsätta att arbeta för att förbättra förutsättningarna för utvärderingar och att återkomma till riksdagen med mer information om detta.

I sitt yttrande till konstitutionsutskottet om regeringens skrivelse (ytr. 2019/20:NU7y) anförde utskottet att det inte hade någon annan uppfattning än regeringen och att tillkännagivandet kunde anses vara slutbehandlat. Företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna och Kristdemokraterna hade en annan uppfattning. I en avvikande mening anförde de att de visserligen ser positivt på de förslag som Tillväxtanalys tagit fram på hur tillämpningen av metoder och modeller för utvärdering av offentliga insatser för innovation och företagande kan utvecklas, men att detta inte kan anses vara likställt med att oberoende effektutvärderingar av statlig stöd till innovationer och företagande ska vara norm för stödgivande myndigheter. Att regeringen framhåller att oberoende effektutvärderingar är av stor vikt menade de inte heller kan likställas med andemeningen i det aktuella tillkännagivandet.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade våren 2020 förslag liknande de i motionerna 2020/21:1086 (M), 2020/21:3483 (M) och 2020/21:3500 (KD) om att de olika företagsstöden bör renodlas, förtydligas och utvärderas och att dagens stöd till entreprenörer bör reformeras (bet. 2019/20:NU12). Utskottet instämde med motionärerna att effektutvärderingar är viktiga. Utskottet noterade att regeringen, mot bakgrund av riksdagens tidigare tillkännagivande om oberoende effektutvärderingar av statliga stöd till innovation och företagande, har för avsikt att fortsätta att arbeta för att förbättra förutsättningarna för utvärderingar samt återkomma till riksdagen med mer information om detta arbete. Utskottet konstaterade också att Riksrevisionen vid tidpunkten genomförde en granskning av effektutvärderingar av näringspolitiska insatser (dvs. den här aktuella granskningen). Utskottet konstaterade att riksdagen således skulle få anledning att återkomma till dessa frågor. Utskottet såg därför i nuläget inte behov av ett riksdagsuttalande och avstyrkte motionsyrkandena.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas under följande rubriker:

- Regeringens skrivelse
- Företagsstödens utformning och utvärdering
- Vissa övriga frågor om det statliga stödet till innovation och företagande.

Regeringens skrivelse

Regeringen överlämnade skrivelsen Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet till riksdagen i april 2021. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning samt vidtagna och planerade åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer i granskningsrapporten. Utskottet noterar att Riksrevisionens övergripande slutsats är att det finns betydande brister i den effektutvärdering av näringspolitiken som genomförts av myndigheterna under den granskade perioden, dvs. 2015–2018.

Utskottet vill inledningsvis understryka vikten av att statens medel används på ett så ansvarsfullt och effektivt sätt som möjligt. För att säkerställa att statens resurser effektivt bidrar till att uppnå målen är det nödvändigt att följa upp och utvärdera politiken. Statliga insatser inom näringspolitiken ska bidra till att uppnå det av riksdagen beslutade målet för näringspolitiken, nämligen att stärka den svenska konkurrenskraften och skapa förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag. Målet för näringspolitiken är formulerat på en övergripande nivå och det är därför angeläget att det även finns tydligt formulerade specifika mål för olika insatser, i form av t.ex. stöd och program, och att det redan initialt finns en strategi för hur insatser ska följas upp och utvärderas.

Som Riksrevisionen framhåller är det inte tillräckligt att effektutvärderingar genomförs utan de måste också hålla tillräckligt hög kvalitet för att vara tillförlitliga. Riksrevisionens granskning har pekat på att det finns behov av att fortsätta arbetet med att utveckla effektutvärderingar av statliga insatser inom näringspolitiken. Utskottet välkomnar rapporten och delar uppfattningen att det är viktigt att goda effektutvärderingar används av regeringen, och även riksdagen, för att dra lärdomar om hur näringspolitiken bäst bör utformas. Utskottet har i andra sammanhang påtalat att det är önskvärt att regeringen i resultatredovisningen till riksdagen än tydligare klargör effekterna av utförda insatser. Samtidigt har utskottet uttryckt en förståelse för att information om effekter tar tid att sammanställa. Utskottet har även noterat att det pågår ett arbete med att utveckla resultatredovisningen till riksdagen (bet. 2020/21:NU1). Vidare har utskottet välkomnat att regeringen med införandet av delmål för näringspolitiken fortsatt att utveckla strukturen och redogörelsen för att tydliggöra sambanden mellan mål, indikatorer och resultat (bet. 2019/20:NU1). Utskottet noterar att det också av skrivelsen framgår att såväl Regeringskansliet som övriga myndigheter kontinuerligt arbetar med att utveckla sina metoder och analyser för att bättre kunna redovisa uppnådda resultat, och att det pågått ett utvecklingsarbete efter den period som Riksrevisionens granskning omfattar.

I motionerna 2020/21:4051 (SD) yrkandena 2 och 4, 2020/21:4053 (KD) yrkandena 1 och 2 och 2020/21:4056 (M) yrkandena 1 och 2 efterfrågas fler konkreta förslag från regeringen och att den ska återrapportera till riksdagen hur den avser att åtgärda de påvisade bristerna när det gäller tillförlitlighet i effektutvärderingar av näringspolitiken. Vidare anser motionärerna att regeringen bör tydliggöra att Tillväxtverket och Vinnova ska samverka med Tillväxtanalys för utvärderingar av effekter av näringspolitiska insatser.

I skrivelsen redogör regeringen för ett antal åtgärder som den har vidtagit och avser att vidta med anledning av Riksrevisionens granskning. Här kan bl.a. nämnas uppdraget till Tillväxtanalys att kartlägga företagsfrämjande insatser, som ska redovisas hösten 2021. Vidare har Tillväxtanalys tilldelats ytterligare medel för att genomföra fler effektutvärderingar och för att utveckla en heltäckande databas som stöd för utvärdering av offentliga insatser inom näringspolitiken. Utskottet noterar att regeringen i skrivelsen uppger att frågan inte är slutbehandlad. Utskottet utgår från att regeringen kommer att återkomma till riksdagen om det pågående arbetet inom ramen för dialogen om resultatredovisningen för näringspolitiken, där effektutvärdering av insatser utgör en viktig del. Utskottet noterar också att regeringen i samband med att den slutredovisade riksdagens tillkännagivande om oberoende effektutvärdering anförde att den avser att återkomma till riksdagen med information om det fortsatta arbetet för att förbättra förutsättningarna för utvärderingar. Utskottet ser därmed inte något skäl för riksdagen att ytterligare agera i frågan.

När det gäller samverkan mellan Tillväxtverket respektive Vinnova och Tillväxtanalys konstaterar utskottet att det i instruktionerna för respektive myndighet, som redogjorts för i det föregående, redan finns skrivningar som

såväl stöder som påkallar detta. Utskottet ser därmed inte behov av att regeringen formaliserar detta ytterligare i regleringsbrev till myndigheterna. Utskottet ser flera fördelar med att myndigheterna samverkar när det gäller utvärderingar av näringspolitiken och att det bl.a. kan öka effektutvärderingarnas kvalitet. Utskottet välkomnar därför en ökad samverkan och noterar att regeringen avser att hantera rekommendationerna till myndigheterna inom ramen för den ordinarie myndighetsdialogen. Utskottet noterar också att de nämnda myndigheterna vid utskottets interna kunskapsseminarium om effekter av näringspolitiska insatser, som genomfördes den 18 maj 2021, själva talade positivt om samverkan och såg möjligheter att utveckla denna ytterligare inom ramen för deras respektive uppdrag. Utskottet ser även positivt på den typen av särskilda uppdrag som Vinnova har fått i regleringsbrevet för 2021 enligt vilket myndigheten i dialog med Tillväxtanalys ska genomföra minst två utvärderingar av genomförda insatser. Utskottet menar att den typen av uppdrag kan främja en ökad samverkan också bortom uppdraget. Utskottet skulle därför även välkomna om Tillväxtverket framöver, när det finns utrymme för det med hänsyn till myndighetens ökade arbetsuppgifter på grund av pandemin, får ett liknande uppdrag.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna och avslår motionsyrkandena.

Företagsstödens utformning och utvärdering

I motionerna 2020/21:1086 (M) yrkande 6, 2020/21:3483 (M) yrkande 7 och 2020/21:3500 (KD) yrkande 33 förordas olika tillkännagivanden om att stöd till entreprenörer och innovation ska reformeras, att renodla och effektutvärdera systemen för företagsstöd och att företagsstöden i ökad omfattning bör effektutvärderas. Som framgår tidigare i detta betänkande avstyrkte utskottet liknande förslag våren 2020 (bet. 2019/20:NU12). Utskottet vill nu liksom då framhålla att det instämmer med motionärerna om vikten av att genomföra effektutvärderingar, vilket också framgår av utskottets ställningstagande om regeringens skrivelse i detta betänkande. Som tidigare redovisats i detta betänkande, och som utskottet också noterat i det nyss nämnda ställningstagandet, pågår ett arbete på området i den riktning som efterfrågas i de aktuella motionerna. Här kan särskilt nämnas uppdraget till Tillväxtanalys att kartlägga företagsfrämjande insatser för att på så sätt skapa en bättre överblick över bl.a. de samlade stöden och ge förutsättningar för ändamålsenliga utvärderingar. Utskottet noterar att uppdraget ska redovisas senast den 15 september 2021. Utskottet vidhåller därmed sin uppfattning att det i nuläget inte finns något behov av ett riksdagsuttalande.

Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Vissa övriga frågor om det statliga stödet till innovation och företagande

I motion 2020/21:4051 (SD) yrkande 1 förordas att regeringen skyndsamt ska följa upp ett tidigare tillkännagivande från riksdagen om att normen bör vara att det genomförs oberoende utvärderingar av effekten av det statliga ekonomiska stödet till innovation och företagande. Utskottet kan konstatera att regeringen våren 2020 bedömde tillkännagivandet som slutbehandlat (skr. 2019/20:75). Som tidigare redogjorts för i detta betänkande hade en majoritet i utskottet inte någon annan uppfattning än regeringen och utskottet ansåg därmed att tillkännagivandet kunde anses vara slutbehandlat (yttr. 2019/20:NU7y). Oaktat partiernas uppfattning i frågan om huruvida tillkännagivandet då borde ses som slutbehandlat eller inte ser utskottet inte något skäl för riksdagen att rikta ett förnyat tillkännagivande till regeringen med den inriktning som föreslås i motionen.

I den nämnda motionen förordas vidare i yrkande 3 att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag på en solnedgångsklausul eller en systematiserad metod för utfasning av stöd utan bevisad effekt. Regeringen bör även enligt vad som anförs i yrkande 4 tydliggöra regleringsbrev för berörda myndigheter i linje med förslagen i Riksrevisionens rapport, vilket i denna del handlar om dels att Tillväxtanalys ska säkerställa att kvaliteten i myndighetens effektutvärderingar höjs ytterligare, dels att myndigheterna beaktar att andra typer av utvärderingar och uppföljningar inte ska göra anspråk på att uttala sig om effekter och att deras syften och begränsningar bör kommuniceras tydligt. Utskottet vill med anledning av dessa förslag anföra följande.

Utskottet delar uppfattningen att statens medel givetvis inte ska gå till stöd som bedöms som verkningslösa. Detta konstaterande innebär emellertid inte att utskottet sluter upp bakom det aktuella förslaget om att stöd utan bevisad effekt ska fasas ut. Effektutvärderingar är tveklöst viktiga, men effektutvärderingar ställer särskilda krav och det kan därmed finnas fall där det inte är möjligt att utvärdera en insats i strikta termer av bevisad effekt. Vidare har många insatser långtidsverkan och ger därmed inte alltid upphov till omedelbara effekter. Självklart ska statliga insatser följas upp och utvärderas utifrån uppnådda resultat och deras samhällsnytta. Uppföljningar och utvärderingar ska också kunna leda till att insatser avvecklas, men även till att de förfinas eller att nya insatser utvecklas utifrån de lärdomar som dras. Utskottet ser positivt på att regeringen i skrivelsen framhåller att vilka effekter statliga insatser leder till och möjligheten att värdera var statens insatser bedöms göra störst nytta är centralt för en god hantering av statens medel. Utskottet anser också att det finns behov av fler väl genomförda effektutvärderingar. Samtidigt är det enligt utskottet inte önskvärt med en utveckling där endast insatser som bedöms kunna utvärderas i termer av bevisad effekt kan komma i fråga för statligt stöd, vilket utskottet menar det i förlängningen finns en risk för att det aktuella förslaget skulle kunna leda till. Utskottet är dock helt enig med motionärerna om vikten av att andra typer av utvärderingar och uppföljningar inte gör

anspråk på att uttala sig i termer av effekter och att deras syften och begränsningar bör kommuniceras tydligt. Utskottet noterar att regeringen i skrivelsen framhåller att en del i det pågående förbättringsarbetet är ökad noggrannhet när det gäller användning av begrepp och metoder. Utskottet ser därmed inget behov av att tydliggöra detta eller rekommendationen om att Tillväxtanalys ska säkerställa att kvaliteten myndighetens i effektutvärderingar höjs ytterligare i regleringsbrevens utan förutsätter att regeringen tar upp dessa aspekter av granskningen inom ramen för myndighetsdialogen.

Därmed avstyrker utskottet motionsyrkandena.

Reservationer

1. Regeringens skrivelse, punkt 1 (M, SD, KD)

av Lars Hjälmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:4051 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 2 och 4 i denna del, 2020/21:4053 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkandena 1 och 2 samt 2020/21:4056 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt lägger skrivelse 2020/21:178 till handlingarna.

Ställningstagande

Vi välkomnar Riksrevisionens rapport som utgör ett viktigt underlag för riksdagens fortsatta arbete i frågor som rör effektutvärderingar av näringspolitiska insatser. Vi kan konstatera att Riksrevisionen tidigare framfört kritik till regeringen för att ha brustit i utvärderingar av bl.a. företagsstöd. Även vi har vid flera tidigare tillfällen påtalat brister i detta avseende. Vi noterar att regeringen i skrivelsen anför att den avser att återkomma med åtgärder. Vi kan dock inte se att denna uttalade ambition åtföljs av någon tydligt formulerad plan. Regeringen bör därför ta fram fler konkreta förslag samt återrapportera till riksdagen hur den avser att åtgärda de påvisade bristerna när det gäller tillförlitlighet i effektutvärderingar av näringspolitiken.

Vi konstaterar att Riksrevisionen är tydlig med att det är angeläget att Tillväxtverket och Vinnova får i uppdrag att samverka med Tillväxtanalys för utvärderingar av effekter av näringspolitiska insatser. Vi noterar att regeringen i sin skrivelse nämner att rekommendationerna som Riksrevisionen ger till myndigheterna kommer att hanteras inom ramen för de ordinarie myndighetsdialogerna. Vi välkomnar detta, men menar samtidigt att regeringen även bör agera formellt för att säkerställa att så blir fallet och tydliggöra att en sådan samverkan ska äga rum i regleringsbrevet till de berörda myndigheterna.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Riksdagen bör även med det anförda lägga regeringens skrivelse till handlingarna.

2. Företagsstödens utformning och utvärdering, punkt 2 (M, SD, KD)

av Lars Hjälmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Lotta Olsson (M), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 7 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 33 och
bifaller delvis motion

2020/21:1086 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Systemet för företagsstöd har mött kritik bl.a. från statliga genomlysningar och forskning. Flera rapporter, t.ex. från forskningsinstitutet Ratio, pekar på att utväxlingen är låg eller oklar. Systemet är diversifierat och svårt att överskåda. Med tanke på att omfattande medel varje år läggs på olika typer av företagsstöd anser vi att det krävs en högre ambitionsnivå när det gäller uppföljning av stöden och säkerställande av kvalitet. För att effektivisera resursanvändandet och åstadkomma träffsäkerhet måste stöden i ökad omfattning utvärderas utifrån effekt och systemet bli mer överskådligt bl.a. genom att stöden renodlas och förtydligas.

Vi anser att stöden ska utvärderas utifrån deras samhällsnytta, och stöd som inte bidrar till samhällsnytta ska avvecklas. Stödgivande myndigheter bör formulera mål för sina program som är tydligt definierade, avgränsade och uppföljningsbara. Eftersom resurserna ska användas effektivt bör stödets effekt även prövas mot den beräknade effekten av andra åtgärder med motsvarande syfte, som t.ex. sänkta ägarskatter och sänkt bolagsskatt.

De företagsstöd som finns hos Almi, Tillväxtverket och Jordbruksverket bör effektutvärderas och följas upp för att tillgodose att samhället får bästa möjliga utväxling för skattepengarna. Även andra företagsstöd, t.ex. lånegarantier samt stöd till forskning och utveckling, bör granskas och effektutvärderas i större utsträckning. Vi anser vidare att Sverige på EU-nivå bör verka för att regelverk för företagsstöd blir så tydliga som möjligt och utformas med utgångspunkten att stöden ska vara en start på verksamheter som sedan ska bära sig själva. Det är också viktigt att de programunderlag som ska användas nationellt blir så användarvänliga som möjligt och bygger på mål och mätbarhet.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

3. Vissa övriga frågor om det statliga stödet till innovation och företagande, punkt 3 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:4051 av Tobias Andersson m.fl. (SD) yrkandena 1, 3 och 4 i denna del.

Ställningstagande

Utgångspunkten för näringspolitiken måste vara att företagande och innovation utgör grunden för jobbtillväxt och välfärd. Vi har länge påtalat brister i det offentliga stödet till näringslivet. Utöver den här aktuella rapporten från Riksrevisionen har rapporter från såväl Tillväxtanalys som enskilda akademiker och intresseorganisationer pekat på att effekten av olika offentliga näringspolitiska stöd är svåra att mäta eller utvärdera. Här kan bl.a. Vinnovas innovationsstöd, statligt riskkapital samt EU-program nämnas. Vi menar att statliga företagsstöd i vissa situationer kan ha en roll att spela, men det är viktigt att statsmakterna och myndigheterna gör sitt yttersta för att utvärdera stöden och se till att skattebetalarnas pengar gör maximal nytta. Ett sätt att göra detta på är t.ex. att låta genomföra oberoende effektutvärderingar, vilket riksdagen i ett tillkännagivande tidigare har uppmanat regeringen att göra. Vi kan konstatera att regeringen inte följt detta och anser därför att riksdagen ska uppmana regeringen att skyndsamt följa upp och säkerställa att oberoende utvärderingar av effekten av statliga ekonomiska stöd till innovation och företagande blir norm. Vi vill vidare understryka att skattebetalarnas pengar inte ska förslösas och gå till stöd utan bevisad effekt. Detta menar vi är en viktig princip. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag på en s.k. solnedgångsklausul eller en systematiserad metod för utfasning av stöd utan bevisad effekt.

Vi har tidigare ställt oss bakom att regeringen i myndigheternas regleringsbrev bör tydliggöra att Tillväxtverket och Vinnova i högre utsträckning ska anlita och/eller samverka med Tillväxtanalys. Vi anser att regeringen även därutöver bör tydliggöra övriga rekommendationer från Riksrevisionen till myndigheterna i de berörda regleringsbrevens för att säkerställa att dessa omhändertas. Det gäller att Tillväxtanalys bör säkerställa att kvaliteten i myndighetens

effektutvärderingar höjs ytterligare. Vidare bör myndigheterna beakta att andra typer av utvärderingar och uppföljningar inte ska göra anspråk på att uttala sig om effekter och deras syften och begränsningar bör kommuniceras tydligt.

Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2020/21:178 Riksrevisionens rapport om effektutvärderingar av näringspolitiken – bristande tillförlitlighet.

Följdmotionerna

2020/21:4051 av Tobias Andersson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt ska följa upp tidigare tillkännagivande från riksdagen om att normen bör vara att det genomförs oberoende utvärderingar av effekten av det statliga ekonomiska stödet till innovation och företagande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen behöver presentera fler konkreta förslag på hur man avser att åtgärda brister i tillförlitligheten i effektutvärderingar av näringspolitiken i enlighet med Riksrevisionens rekommendation och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en solnedgångsklausul eller en systematiserad metod för utfasning av stöd utan bevisad effekt och att regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag på detta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra regleringsbrev för berörda myndigheter i linje med förslagen i rapporten och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:4053 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Tillväxtverket och Vinnova i uppdrag att samverka med Tillväxtanalys för effektutvärderingar av näringspolitiska insatser och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram konkreta förslag på hur man avser åtgärda bristerna gällande tillförlitlighet i effektutvärderingar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:4056 av Lars Hjälmered m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Tillväxtverket och Vinnova i uppdrag att samverka

med Tillväxtanalys för utvärderingar av effekter av näringspolitiska insatser och tillkännager detta för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram konkreta förslag på hur man avser att åtgärda bristerna gällande tillförlitlighet i effektutvärderingen och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:1086 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om reformerade stöd till entreprenörer och innovation och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M):

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att renodla och effektutvärdera systemen för företagsstöd och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i ökad omfattning effektutvärdera företagsstöden och tillkännager detta för regeringen.